YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

26 päivänä lokakuuta 2006 *

Asiassa C-168/05,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Audiencia Provincial de Madrid (Espanja) on esittänyt 15.2.2005 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 14.4.2005, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Elisa María Mostaza Claro

vastaan

Centro Móvil Milenium SL,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja P. Jann sekä tuomarit K. Lenaerts, E. Juhász, J. N. Cunha Rodrigues (esittelevä tuomari) ja M. Ilešič,

* Oikeudenkäyntikieli: espanja.

julkisasiamies: A. Tizzano,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Centro Móvil Milenium SL, edustajanaan abogado H. García Pi,

– Espanjan hallitus, asiamiehenään E. Braquehais Conesa,

– Saksan hallitus, asiamiehenään C. Schulze-Bahr,

– Unkarin hallitus, asiamiehenään P. Gottfried,

– Suomen tasavalta, asiamiehenään T. Pynnä,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään A. Aresu ja L. Escobar Guerrero,

kuultuaan julkisasiamiehen 27.4.2006 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL L 95, s. 29; jäljempänä direktiivi) tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Elisa Maria Mostaza Claro ja Centro Móvil Milenium SL (jäljempänä Móvil) ja jossa on kyse Mostaza Claron ja tämän yhtiön välillä tehdyssä sopimuksessa olevan välityslausekkeen pätevyydestä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

3 Direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille."

4 Direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja."

5 Direktiivin 7 artiklan 1 kohta on muotoiltu seuraavasti:

"Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa."

6 Direktiivissä on liite, joka sisältää suuntaa antavan luettelon sopimusehdoista, jotka voidaan katsoa kohtuuttomiksi. Näiden joukosta mainittakoon liitteessä olevan 1 kohdan q alakohta, jonka mukaan ehdot, joiden tarkoituksena tai seurauksena on kuluttajan "kanne[oikeuden] tai [muiden] oikeuskeino[jen käytön] pois[taminen] tai rajoittaminen, erityisesti vaatimalla kuluttajaa viemään riitatapaukset yksinomaisesti välimiesmenettelyyn, jota oikeudelliset säännökset eivät koske, rajoittamalla sopimattomasti kuluttajan saatavilla olevia todisteita tai määräämällä kuluttajalle todistustaakka, jonka olisi sovellettavan lainsäädännön mukaan oltava sopimuksen toisella osapuolella".

Kansallinen lainsäädäntö

7 Espanjan oikeudessa kuluttajien suoja kohtuuttomilta sopimusehdoilta oli ensin järjestetty kuluttajien ja palvelujen käyttäjien suojasta 19.7.1984 annetulla lailla 26/1984 (Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios; BOE nro 176, 24.7.1984; jäljempänä laki 26/1984).

8 Lakia 26/1984 muutettiin yleisistä sopimusehdoista 13.4.1998 annetulla lailla 7/1998 (Ley 7/1998 sobre Condiciones Generales de la Contratación; BOE nro 89, 14.4.1998; jäljempänä laki 7/1998), jolla direktiivi pantiin täytäntöön Espanjan oikeudessa.

9 Lakia 26/1984 täydennettiin lailla 7/1998 lisäämällä siihen muun muassa 10 bis § ja ensimmäinen lisäsäännös.

10 Lain 26/1984 10 bis §:n 1 momentin mukaan "kohtuuttomia ovat kaikki sellaiset sopimusehdot, joita ei ole erikseen neuvoteltu ja jotka vilpittömän mielen vaatimuksesta huolimatta aiheuttavat kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon sopimuksesta sopimuspuolille määräytyvien oikeuksien ja velvollisuuksien osalta. Kohtuuttomina sopimusehtoina pidetään joka tapauksessa kaikkia niitä ehtoja, jotka on mainittu tämän lain ensimmäisessä lisäsäännöksessä. – –".

11 Lain 26/1984 ensimmäisessä lisäsäännöksessä toistetaan olennaisilta osin direktiivin liitteeseen otettu luettelo sopimusehdoista, jotka voidaan todeta kohtuuttomiksi, ja tarkennetaan, että luetteloa on pidettävä luonteeltaan vähimmäisvaatimuksena.

Lisäsäännöksen 26 kohdassa säädetään, että kohtuuttomana pidetään ”sopimista muista välimiesmenettelyistä kuin kuluttaja-asioita koskevasta välimiesmenettelystä, paitsi silloin, kun kyseessä on välityselin, joka on perustettu lain nojalla käsittelemään tiettyä sektoria tai erityistapausta”.

12 Lain 7/1998 8 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Lain nojalla mitättömiä ovat sellaiset yleiset sopimusehdot, joilla loukataan vastoin sopimuspuolen etua lain säännöksiä tai jotakin muuta pakottavaa säännöstä tai kieltoa, ellei niissä ole säädetty tai määrätty muunlaisesta seuraamuksesta.

2. Mitättömiä ovat kuluttajien kanssa tehtäviin sopimuksiin otetut kohtuuttomat yleiset sopimusehdot, kuten ne jotka on mainittu lain 26/1984 10 bis §:ssä ja ensimmäisessä lisäsäännöksessä – –.”

13 Tosiseikkojen tapahtumishetkellä välimiesmenettelyä säänneltiin välimiesmenettelystä 5.12.1988 annetulla lailla 36/1988 (Ley 36/1988 de Arbitraje; BOE nro 293, 7.12.1988; jäljempänä laki 36/1988).

14 Lain 36/1988 23 §:n 1 momentissa säädettiin seuraavaa:

”Välimiesmenettelyä koskevat väitteet välimiehen puuttuvasta asiallisesta toimivallasta taikka välityslausekkeen puuttumisesta, mitättömyydestä tai virheellisyydestä on esitettävä samalla, kun sopimuspuolet esittävät alkuperäiset väitteensä.”

15 Lain 36/1988 45 §:ssä säädettiin seuraavaa:

"Välitystuomio voidaan kumota vain seuraavissa tapauksissa:

1. Välityslauseke on mitätön.

– –

5. Välitystuomio on ristiriidassa oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa."

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

16 Móvil ja Elisa Maria Mostaza Claro tekivät 2.5.2002 sopimuksen matkapuhelinliittymästä. Sopimuksessa oli välityslauseke, jossa määrättiin, että kaikki kyseisestä sopimuksesta johtuvat riidat saatetaan Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidadin (välimies- ja sovittelumenettelyjä hoitava eurooppalainen yhdistys, jäljempänä AEADE) toimittamaan välimiesmenettelyyn.

17 Koska Mostaza Claro ei ollut noudattanut sopimuksen vähimmäisvoimassaoloaikaa, Móvil aloitti välimiesmenettelyn AEADEssa. AEADE osoitti Mostaza Clarolle 25.7.2003 lähettämässään kirjeessä 10 päivän määräajan, jonka kuluessa tämän oli

päätettävä, halusiko hän kieltäytyä välimiesmenettelystä. Kirjeessä todettiin, että kielteisessä tapauksessa hänellä oli mahdollisuus turvautua muutoksenhakuun tuomioistuimessa. Mostaza Claro esitti joitakin aineellisia väitteitä mutta ei ilmoittanut torjuvansa välimiesmenettelyä eikä vedonnut välityssopimuksen mitättömyyteen. Riita-asia ratkaistiin hänen vahingokseen välimiesmenettelyssä.

18 Mostaza Claro riitautti AEADEn antaman välitystuomion ennakkoratkaisupyynnön esittäneessä tuomioistuimessa esittämällä, että välityslauseke oli kohtuuton sopimusehto, jonka johdosta välityssopimusta oli pidettävä mitättömänä.

19 Audiencia Provincial de Madrid toteaa ennakkoratkaisupyynnössään, että epäilystä ei ole siitä, etteikö välityssopimuksessa oleva sopimusehto olisi kohtuuton ja sopimus näin ollen mitätön.

20 Koska Mostaza Claro ei kuitenkaan ollut vedonnut sopimuksen mitättömyyteen välimiesmenettelyssä ja koska Audiencia Provincial de Madridin piti voida tulkita kansallista oikeutta direktiivin mukaisesti, se päätti lykätä asian ratkaisua ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Voiko – – direktiivin 93/13/ETY mukainen kuluttajansuoja merkitä sitä, että tuomioistuin, jonka ratkaistavaksi on saatettu välitystuomion kumoamista koskeva kanne, voi todeta välityssopimuksen mitättömyyden ja kumota välitystuomion, kun se katsoo, että kyseisessä välityssopimuksessa on kuluttajan oikeuksia loukkaava kohtuuton sopimusehto, kun tähän seikkaan on vedottu vasta kumoamiskanteessa, eikä kuluttaja ole vedonnut siihen välimiesmenettelyssä?"

Alustavia huomioita

21 Yhteisöjen tuomioistuimelle toimitetusta asiakirja-aineistosta käy ilmi, että ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin on katsonut asiassa selvitetyksi sen, että Móvilin ja Mostaza Claron välillä tehdyssä sopimuksessa oleva välityslauseke on kohtuuton.

22 Yhteisöjen tuomioistuin ei voi lausua sellaisten yleisten kriteerien, joita yhteisön lainsäätäjä on käyttänyt kohtuuttoman sopimusehdon käsitteen määrittelemiseksi, soveltamisesta tiettyyn sopimusehtoon, jota on tarkasteltava yksittäistapauksen seikat huomioon ottaen (asia C-237/02, Freiburger Kommunalbauten, tuomio 1.4.2004, Kok. 2004, s. I-3403, 22 kohta).

23 Kansalliselle tuomioistuimelle kuuluu siis sen ratkaiseminen, täyttääkö pääasian oikeudenkäynnissä kyseessä olevan kaltainen sopimusehto kriteerit, joiden on täytyttävä, jotta sen voidaan katsoa olevan direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla kohtuuton (ks. vastaavasti em. asia Freiburger Kommunalbauten, tuomion 25 kohta).

Ennakkoratkaisukysymys

24 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan silloin, kun asiaa koskevia yhteisön säännöksiä ei ole annettu, menettelysäännöt, joilla pyritään turvaamaan yhteisön oikeuteen perustuvat yksityisten oikeudet, annetaan jäsenvaltioiden menettelyllistä autonomiaa koskevan periaatteen nojalla kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä, edellyttäen kuitenkin, että nämä menettelysäännöt eivät saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia (vastaavuusperiaate), eivätkä ne saa olla sellaisia, että yhteisön oikeusjärjestyksessä vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate) (ks. mm. asia C-78/98, Preston ym., tuomio 16.5.2000, Kok. 2000, s. I-3201, 31 kohta ja yhdistetyt asiat

C-392/04 ja C-422/04, i-21 Germany ja Arcor, tuomio 19.9.2006, Kok. 2006, s. I-8559, 57 kohta).

25 Direktiivillä toteutettu suojajärjestelmä perustuu ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, mikä johtaa kuluttajan sitoutumaan elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön (yhdistetyt asiat C-240/98–C-244/98, Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, tuomio 27.6.2000, Kok. 2000, s. I-4941, 25 kohta).

26 Tätä kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välistä epätasa-arvoista tilannetta voidaan tasoittaa ainoastaan sopimuspuolten ulkopuolisella aktiivisella väliintulolla (em. yhdistetyt asiat Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, tuomion 27 kohta).

27 Yhteisöjen tuomioistuin on näiden periaatteiden perusteella todennut, että tuomioistuimen mahdollisuus tutkia viran puolesta tietyn ehdon kohtuuttomuus on keino, jonka avulla voidaan samanaikaisesti saavuttaa direktiivin 6 artiklassa vahvistettu tulos eli sen estäminen, että kohtuuton ehto sitoisi yksittäistä kuluttajaa, ja edistää direktiivin 7 artiklassa tarkoitetun tavoitteen toteuttamista, koska tällaisella tutkimisella voi olla sellainen vaikutus, joka osaltaan saa elinkeinonharjoittajan luopumaan kohtuuttomien ehtojen käytöstä niissä sopimuksissa, joita se tekee kuluttajien kanssa (em. yhdistetyt asiat Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, tuomion 28 kohta ja asia C-473/00, Cofidis, tuomio 21.11.2002, Kok. 2002, s. I-10875, 32 kohta).

28 Tätä tuomioistuimelle annettua mahdollisuutta on pidetty tarpeellisena tosiasiallisen kuluttajansuojan turvaamiseksi, kun otetaan huomioon muun muassa se vähäistä suurempi vaara, että kuluttaja ei tunne oikeuksiaan tai kohtaa vaikeuksia niiden käyttämisessä (em. yhdistetyt asiat Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, tuomion 26 kohta ja em. asia Cofidis, tuomion 33 kohta).

29 Direktiivillä annetaan kuluttajansuojaa siis tilanteissa, joissa kuluttaja, joka on tehnyt elinkeinonharjoittajan kanssa kohtuuttoman sopimusehdon sisältävän sopimuksen, pidättyy vetoamasta tämän sopimusehdon kohtuuttomuuteen joko sen vuoksi, ettei hän tunne oikeuksiaan, tai sen vuoksi, että hän joutuu luopumaan oikeuksistaan oikeudenkäynnistä aiheutuvien kulujen vuoksi (em. asia Cofidis, tuomion 34 kohta).

30 Direktiivin 6 artiklalla tavoiteltua päämäärää, joka velvoittaa – kuten tämän tuomion 27 kohdassa on todettu – jäsenvaltiot säätämään että, kohtuuttomat sopimusehdot eivät sido kuluttajia, ei näin ollen voitaisi saavuttaa, jos välitystuomioon kohdistuvaa kumoamisvaatimusta käsittelevällä tuomioistuimella ei olisi mahdollisuutta todeta välitystuomion mitättömyyttä ainoastaan siitä syystä, ettei kuluttaja ole vedonnut sen mitättömyyteen välimiesmenettelyssä.

31 Kuluttajan passiivisuutta ei tältä osin voitaisi missään tapauksessa korvata sopimukseen nähden kolmansien tahojen väliintulolla. Direktiivillä käyttöön otettu erityinen suojajärjestely vaarantuisi näin välttämättä.

32 Espanjan lainsäädäntö on kehittynyt juuri tällä tavalla. Vaikkei välimiesmenettelystä 23.12.2003 annettua lakia 60/2003 (Ley 60/2003 de Arbitraje; BOE nro 309, 26.12.2003) voida soveltaa pääasiassa, on mielenkiintoista huomata, ettei siinä edellytetä enää, että osapuolten pitäisi ilmoittaa vastustavansa välimiesmenettelyn toimittamista erityisesti välityssopimuksen mitättömyyden vuoksi samaan aikaan kun ne esittävät varsinaiset asiaväitteensä.

33 Móvil ja Saksan hallitus esittävät, että jos tuomioistuimille annetaan mahdollisuus arvioida välityssopimuksen mitättömyyttä silloin, kun kuluttaja ei ole esittänyt tätä koskevaa väitettä välimiesmenettelyssä, vaarannettaisiin vakavasti välitystuomioiden tehokkuus.

34 Tämän väitteen mukaan välimiesmenettelyn tehokkuuden turvaamiseksi on perusteltua, että välitystuomiot voidaan saattaa yleisten tuomioistuimien tutkittavaksi ainoastaan tietyissä tilanteissa ja että välitystuomio voidaan kumota ainoastaan poikkeustapauksissa (asia C-126/97, Eco Swiss, tuomio 1.6.1999, Kok. 1999, s. I-3055, 35 kohta).

35 Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin jo lausunut, että jos kansallisen tuomioistuimen on kansallisten menettelysääntöjen mukaan kumottava välitystuomio siinä tapauksessa, että välitystuomiolla rikotaan oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvia kansallisia oikeussääntöjä, on sen kumottava välitystuomio myös silloin kun kumoamisvaatimus perustuu tämän tyyppisten yhteisön oikeussääntöjen rikkomiseen (ks. vastaavasti em. asia Eco Swiss, tuomion 37 kohta).

36 Kuluttajansuojan tärkeyden vuoksi yhteisöjen lainsäätäjä on muun muassa direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säätänyt, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia. Kyseessä on ehdoton säännös, jolla pyritään toisen sopimuspuolen heikomman aseman vuoksi korvaamaan muodollinen tasapaino, joka sopimuksessa perustetaan sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille, todellisella tasapainolla, jolla voidaan palauttaa sopimuspuolten välinen tasa-arvo.

37 Koska direktiivillä pyritään lujittamaan kuluttajansuojaa, on se EY 3 artiklan 1 kohdan t alakohdan mukaan perustavanlaatuinen määräys, joka on välttämätön yhteisölle annettujen tehtävien täyttämiseksi ja erityisesti elintason ja elämänlaadun parantamiseksi yhteisössä (ks. analogisesti EY 81 artiklan osalta em. asia Eco Swiss, tuomion 36 kohta).

38 Yleinen intressi, jolle direktiivillä turvattu kuluttajansuoja perustuu, on luonteeltaan ja merkitykseltään sellainen, että on lisäksi perusteltua, että kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus viran puolesta tutkia sopimusehdon kohtuuttomuus ja näin osaltaan korjata sitä epätasapainoa, joka vallitsee kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä.

39 Edellä esitetystä seuraa, että esitettyyn kysymykseen on vastattava, että direktiiviä on tulkittava siten, että kansallinen tuomioistuin, jonka ratkaistavaksi on saatettu välitystuomion kumoamista koskeva kanne, voi todeta välityssopimuksen mitättömyyden ja kumota välitystuomion, kun se katsoo, että kyseisessä välityssopimuksessa on kohtuuton sopimusehto, silloinkin kun kuluttaja ei ole vedonnut tähän seikkaan välimiesmenettelyssä, vaan vasta kumoamiskanteessa.

Oikeudenkäyntikulut

40 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annettua neuvoston direktiiviä 93/13/ETY on tulkittava siten, että kansallinen tuomioistuin, jonka ratkaistavaksi on saatettu välitystuomion kumoamista koskeva kanne, voi todeta välityssopimuksen mitättömyyden ja kumota välitystuomion, kun se katsoo, että kyseisessä välityssopimuksessa on kohtuuton sopimusehto, silloinkin kun kuluttaja ei ole vedonnut tähän seikkaan välimiesmenettelyssä, vaan vasta kumoamiskanteessa.

Allekirjoitukset